

Projekt „Celouniverzitní počítačová studovna očima studentů“

Roman Chytil, Oldřich Krpec, FSS MU

Výzkum „Celouniverzitní počítačová studovna (CPS) očima studentů“ probíhal v květnu a červnu 2002. Záměrem zadavatele, ÚVT MU Brno, bylo získat informace od klientů – studentů MU, které by sloužily jako podklad při úvahách o dalším rozvoji CPS a informačních technologií na MU, a následně přispěly k formulování relevantních univerzitních politik v tomto směru. Na základě výběrového řízení byl sestaven tým studentů MU pod supervizí prof. PhDr. Ladislava Rabušice, CSc., (katedra sociologie FSS MU), který pak vypracoval návrh projektu sociologického šetření.

Podobné evaluativně-explorativní šetření představuje standardní nástroj – substitut střední úrovně komunikace – všude tam, kde je potřeba provést hodnocení nějakého stávajícího projektu nebo programu a zároveň zjistit postoje a očekávání konzumentů služby vzhledem k možným inovacím. Je často využíván např. v různých programech sociální pomoci. V případě CPS se jednalo o vstřícný krok vedení ÚVT a demonstraci jednoho z charakteristických znaků moderního podniku – orientace na klienta. Výsledky výzkumu shrnuje osmdesátistránková závěrečná zpráva [1], členěná do devíti částí:

- Sociodemografické charakteristiky respondentů
- Uživatelé a užívání CPS
- Parametry Studovny
- Vybavení a další rozvoj CPS
- Podmínky pro práci v CPS
- Správa CPS a řídicí orgány
- Co dělali studenti s PC před nástupem na vysokou školu a co na něm dělají teď
- Náročnost studia z hlediska práce na PC a možnosti fakult
- Širší postoje respondentů k problematice informačních technologií a informační společnosti
- Závěr: Masarykova univerzita a CPS jako socializační rámec v oblasti informačních technologií

Náš článek přináší informaci o projektu a stručné shrnutí jeho výsledků. Plný text zprávy je vystaven na univerzitních webových stránkách Studovny [1].

Cíl projektu a metody šetření

Projekt si kladl za cíl zjistit, jaké postavení zaujímá CPS v každodenním životě studentů MU, jakým způsobem ovlivňuje computerovou socializaci studentů a jak studenti hodnotí její současnou podobu, jakož i některé širší postoje studentů MU k informačním technologiím. Jednotlivé dimenze problému byly identifikovány prostřednictvím hloubkových rozhovorů s experty v dané problematice (ředitel ÚVT, pracovníci ÚVT, obsluha CPS, uživatelé CPS, Rada CPS, Spolek CPS), již vytvořený dotazník (104 položek rozčleněných do 44 otázek) byl následně testován na skupině dobrovolníků. Sběr dat byl prováděn pomocí PC skriptu, vyvinutého studentem FI Jiřím Řezníčkem, který byl následně vystaven na www stránce spolku Cesta pro studenty. Takováto technika sběru dat je v realitách ČR v seriózních šetřeních poměrně inovativní a i náš výzkum odhalil kromě nepochybných kladů i některá její rizika, spojená především s nižší návratností. Informaci o výzkumu bylo možné doručit všem studentům prostřednictvím hromadného mailu v Informačním systému MU. Aby byla zajištěna heterogennější motivace respondentů a vyloučena možnost, že budou odpovídat pouze silní konzumenti CPS, bylo naše dotazování spojeno se soutěží o ceny.

Aktivních respondentů byly necelé tři tisíce, je zajímavé, že v relativní četnosti nebyly větší rozdíly mezi fakultami, pohlavími a ročníky studia., z pochopitelných důvodů odpovídali výrazně méně studenti kombinovaného studia. Odpovídající měli možnost kromě zodpovězení uzavřených položek dotazníku dále komunikovat s autory prostřednictvím emailu (využilo cca 100 odpovídajících). Během celého výzkumu byla ustavena atmosféra přátelské spolupráce mezi nejrozličnějšími složkami MU. Data byla dále zpracovávána v programu SPSS.

Komentář k výsledkům

Substantivní výsledky našeho výzkumu lze rozdělit do dvou suboblastí, které spolu úzce souvisí. První z nich se týká *výpovědi respondentů o CPS*. Studenti Masarykovy univerzity reflektují, že Celouniverzitní počítačová studovna je výjimečným pracovištěm, pro většinu z nich po nástupu na MU znamená kvalitativní i kvantitativní přelom ve vztahu k informačním technologiím.

CPS je využívána ve větší míře k činnostem, které úzce souvisí s výukou (především práce s Informačním systémem), v menší míře k těm, které s výukou souvisí volněji. Ženy častěji využívají CPS pouze v souvislosti s výukou, muži i k jiným činnostem. Ve vyjádření preferencí vůči CPS se studentská populace rozděluje na dvě části, z nichž jednu tvoří studenti fakulty informatiky, druhou studenti ostatních fakult. Studenti fakulty informatiky jsou buď velmi slabými nebo naopak velmi silnými konzumenty CPS, obhájí její současný stav a jsou velmi konzervativní vzhledem k případným změnám, navrhují ovšem větší participaci studentů-expertů při řízení CPS. Druhá subpopulace, tvořená studenty všech ostatních fakult, konzumuje CPS relativně rovnoměrně, existenci CPS spíše oceňuje, avšak jasně se vyslovuje pro několik dílčích změn v jejím fungování, především rozšíření její kapacity, instalaci programu Microsoft Word a zavedení možnosti tisku materiálů. Otázka softwarového balíku Microsoft Office vzbudila silné emoce mezi studenty všech fakult. Studenti FI se rozdělili na dvě poloviny, z nichž jedna pořízení balíku rozhodně nedoporučuje, zatímco druhá je stejně rozhodně pro. Studenti ostatních fakult vnímají Office jako víceméně nutnou položku softwarové výbavy a nezbytnou podmínku svého studia. Dále studenti upozorňují na některé problémy, spojené s provozem CPS. Obecně je v CPS více oceňován hardware než software. Personál CPS je hodnocen relativně příznivě, podobně i další orgány CPS a organizovaná zájmová skupina Cesta pro studenty – o existenci těchto skupin však panuje spíše horší povědomí. Studenti by přivítali kapacitní rozšíření CPS a vznik komunikačních prostorů, dávajících příležitost ke směně znalostí o IT. Podle doby studia jsou nejčastějšími a zároveň nejnáročnějšími klienty CPS

studenti třetího ročníku, což vypovídá o náročnosti jejich studia (naš výzkum poskytuje často materiál k širšímu mapování studia na MU). Celkově studenti projevují při vyjadřování svých potřeb umírněnost a koherenci.

Druhou, ještě významnější oblastí, o které náš výzkum přinesl informace, je *rozvoj osobnosti studentů v oblasti informačních technologií na MU*. Studenti prvního ročníku MU přicházejí na univerzitu vybaveni jistou sadou dovedností a znalostí o informačních technologiích. Tato sada dovedností a znalostí se u nastupujících studentů prvních ročníků za posledních pět let enormně zvětšila v souvislosti s rapidním rozvojem informační infrastruktury v ČR. Rozdíly v ní jsou způsobeny nejen zájmem a zaměřením nastupujícího studenta, ale především rozdílným socioekonomickým statutem rodiny, z níž pochází. Samotný sociální fakt studia na MU začne na studenty od počátku vykonávat nátlak – studenti jsou nuceni obsahově modifikovat svou dosavadní sadu znalostí o IT a osvojovat si nové znalosti a dovednosti. Končí období, kdy jsou IT spojovány výhradně se zábavou a komunikací – osobnost studenta je formována ve směru k poskytnutí základních informací o IT a k účelnějšímu využívání informačních technologií.

Fakt studia na MU stírá rozdíly v přístupu k informačním technologiím podle pohlaví. Studentky přichází na MU s kvalitativně i kvantitativně horší základní sadou dovedností o IT a je pro ně obtížnější osvojit si nové znalosti a dovednosti. Přesto jednoznačně vnímají důležitost IT a vyjadřují zájem o ně. Muži více vnímají IT jako součást svého životního stylu – jejich rejstřík znalostí a dovedností v oboru je poměrně strukturovaný a široký.

Hlavním dělicím znakem v oblasti IT na MU tak nadále zůstává příslušnost studentů k jednotlivým fakultám. Nároky fakult na studenty nejsou v oblasti IT homogenní z kvantitativního ani kvalitativního hlediska, stejně jako nejsou homogenní možnosti, které fakulty svým studentům v tomto ohledu poskytují. Některé fakulty (LF, PdF) vysílají svým studentům v oblasti IT spíše slabší stimuly, jiné fakulty (PřF, PrF) středně silné s dominantní převahou některých

činností. Spíše pozitivně se vzhledem k IT orientuje ESF. Nejednoznačná je pozice FF, která na jedné straně směřuje vůči svým studentům silné pobídky v oblasti IT, na druhé straně není z hlediska PC kapacity schopna adekvátně saturovat jejich potřeby. Na využívání IT jako základní podmínce studia jsou založeny FSS a FI. Chybí bohužel možnost srovnání s jinými univerzitami, či vysokými školami v České republice, neboť CPS je unikátním prostorem a podobný výzkum nebyl - zatím - jinde prováděn. Zpětná vazba od několika studentů, kteří měli možnost srovnávat se zahraničními univerzitami, stavěla CPS do velmi příznivého světla.

Studenti téměř bezvýhradně zastávají názor, že jejich obory se díky IT rozvíjejí rychleji. Pokud tomu tak je, mohl by náš výzkum být povzbuzením i pro ty fakulty, které se prozatím staví k IT rezervovaněji. Pozitivní zprávou pro ně je, že jejich studenti jsou schopni a ochotni nabývat nové znalosti o IT.

Na příkladu FSS a FI lze ukázat, že kvantitativně podobná míra konzumace IT nevede ke stejným kvalitativním výsledkům. Obě fakulty totiž poskytují svým studentům odlišné socializační rámce. Studenti obou fakult sice oceňují fakt, že vedení jejich fakult investovalo do rozvoje IT a reflektují rychlý rozvoj informačních technologií, ale pouze studenti FI jsou jednoznačně přesvědčeni, že informační technologie jsou dobré samy o sobě a představují klíč k řešení mnoha současných problémů. Studenti FSS více zdůrazňují ambivalentní charakter IT a soudí, že IT by měly pouze prostředkem, nikoliv cílem. S tím souvisí i vnímání informačních technologií v širším sociálním kontextu - studenti některých fakult (LF, PrF) považují za nutné rozvoj IT regulovat státními zásahy, zatímco studenti FI jsou proti jakýmkoliv zásahům zvenčí. IT považují za sociální prostor *sui generis*, jehož strukturaci by měli provádět experti, nikoliv sféra práva nebo politiky.

Jako celek jsou ovšem respondenti naladěni vůči IT optimisticky, uznávají jejich důležitost pro státy i jednotlivce i obor, který studují a vyjadřují zájem o získávání informací nad rámec studijních povinností. Pomoc v tomto ohledu očekávají od svých fakult, naděje ovšem vkládají i do

dalšího rozvoje Celouniverzitní počítačové studovny.

Shrnutí

Závěry výzkumu nabádají k opatrnému optimismu. CPS z nich vychází jako nadprůměrné a nadstandardní pracoviště, které je využíváno klienty se strukturovanou postojovou sadou v oblasti IT a poměrně dobrou schopností orientovat se v nich a pojmově o nich uvažovat. Zde prezentované výsledky lze vnímat i jako příspěvek do širší společenské diskuze, reflektující formálními (ustavení ministerstva pro informační technologie) i neformálními prostředky vzrůstající význam informačních technologií v dnešní společnosti symbolických analytiků.

Literatura

- [1] R.Chytílek, O.Krpec, L.Rabušic (supervizor). Informační technologie na MU a Celouniverzitní počítačová studovna (CPS) očima studentů. Výzkumná zpráva. FSS MU, červen 2002. 80 s.
Elektronická verze dostupná na:
<http://studovna.muni.cz/info/vyzk-zprava02.shtml> □